

ИЗВЕСТИЯ
НА
ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО
В ГР. СТАЛИН

КНИГА VIII

BULLETIN
DE LA SOCIETE ARCHEOLOGIQUE A VARNA

TOME VIII

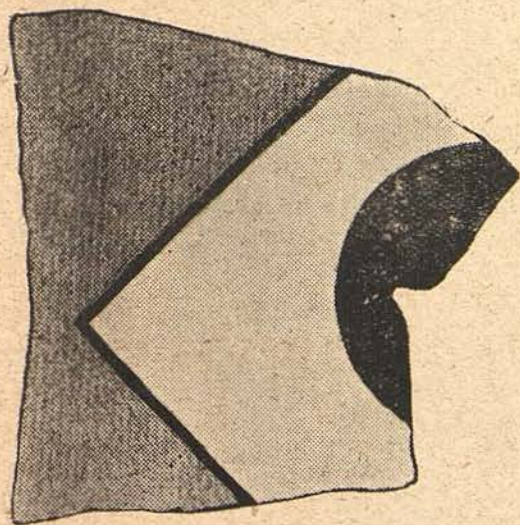
ПРЕСЛАВСКИ ТИП КЕРАМИКА В МУЗЕЯ НА ГРАД СТАЛИН

от
Соня Георгиева

Във музея на град Сталин се намират няколко фрагмента от т. н. преславска рисувана керамика, които, поради малкото количество, са останали неотбелязани досега. Те заслужават внимание поради факта, че в България досега керамика от този вид е известна само от Преслав. При разкопаването на двореца и на някои църкви и манастири, между които е и манастира при Патлейна в околността на Преслав, там са намерени фрагменти от съдове, от облицовка на стени и от подова настилка¹). Преславският тип керамика е изработена от фина глина, която след изпичането е добила кремав или бледорозов цвят. Контурите на рисунките са прокарани с тъмно кафява боя, а запълванията са направени с цветна глазура²). Преки паралели на тази керамика засега са открити само в Цариград³).

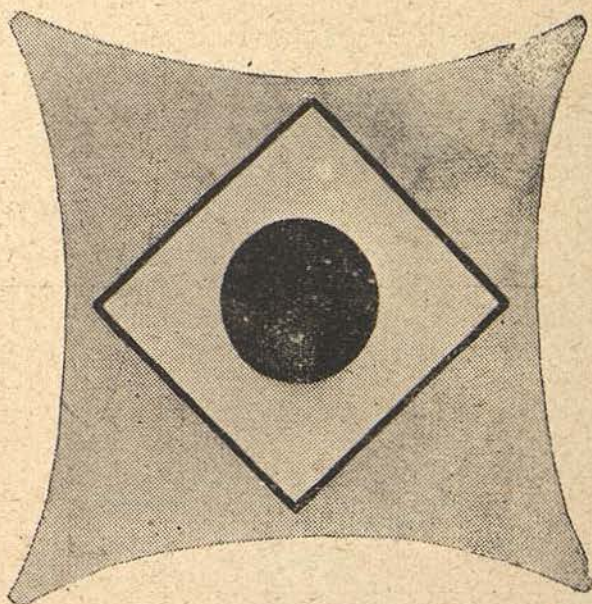
Фрагментите, които се намират в музея на гр. Сталин, са от облицовъчни плочки (или от подова настилка?) и от съдове. Фрагментите от плочки са намерени в манастира Караач теке в околността на гр. Сталин. Те са следните:

1. Фрагмент от плочка, деб. 0.6 см, от трите страни отчупена, запазената страна е леко извита (фиг. 132). Върху запазената част на плочката се виждат две прави кафяви линии, които се пресичат в прав ъъл. Пространството между линиите и краищата на плочката е запълнено със зелена глазура, а в средата се вижда част от фигура с кафява боя. Възстановен, мотивът на плочката по всяка вероятност представя върху зелен фон квадрат, в средата на който е вписан кръг с кафява боя. Дължината на плочката през средата е била около 12 см (фиг. 133). Плочки със същата украса и големина са намерени в църквата при Тузлалъка в Преслав, които са служели за подова настилка⁴). Подобна украса има и върху облицовъчни плочки от Преслав⁵). Върху обратната страна на плоч-

Фиг. 132. Фрагмент от керамична облицовъчна плочка от манастира Караач теке до гр. Сталин

Fig. 132. Fragment d'un carreau en argile décoratif du monastère de Karaac téké près de la ville de Staline

Фиг. 133. Същата плочка възстановена (умалена 2 пъти)

Fig. 133. Le même carreau restauré

¹) К. Миятев, Преславската керамика. София 1936; Ив. Акрабова, Декоративната керамика от Тузлалъка в Преслав. Разкопки и проучвания т. III, Средновековен отдел. София 1949, 101–128.

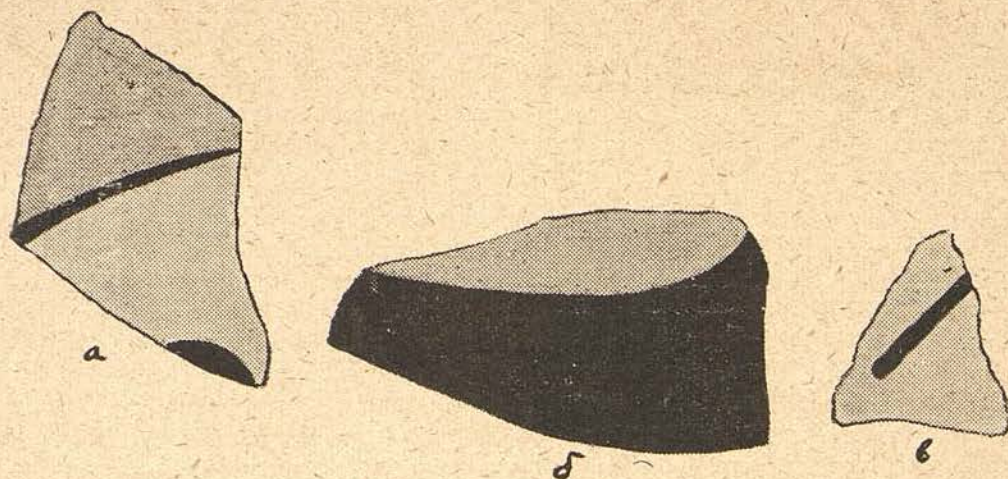
²) Миятев, ц. с., 6 сл.

³) T. Rice, Byzantine glazed pottery. Oxford 1930, 10 сл.; Миятев, ц. с., 109 сл.; Акрабова, ц. с., 100 сл.

⁴) Акрабова, ц. с., 103, табл. I, II б.

⁵) Миятев, ц. с., табл. XXI.

ката личат отпечатъци от грубо платно, подобни на тези, които се срещат и върху облицовъчните плочи от Преслав¹⁾. Тези следи дават указания за начина на приготвянето на плочките. Глината след омесването е била разстилана на платно, върху което са нарязвали плочките в желаната форма и големина²⁾.

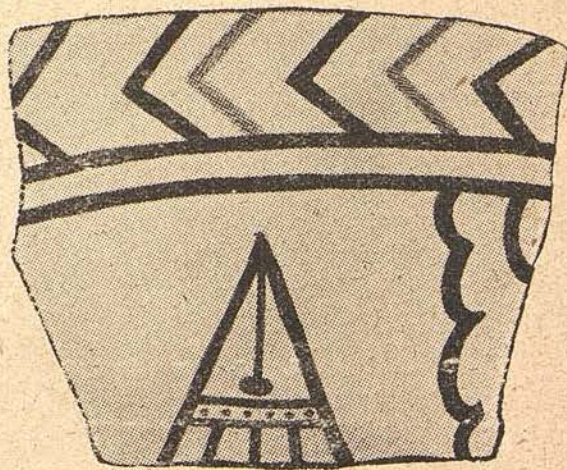

Фиг. 134. Фрагменти от керамични облицовъчни плочки от манастира Караач теке до гр. Сталин
Fig. 134. Fragments de carreaux en argile décoratifs du monastère de Karaac teké près de la ville de Staline

2. Три фрагмента от плочки, деб. 0.4—0.6 см (фиг. 134 а, б, в), върху които личат следи от украса с кафява боя и със зелена глазура върху фрагмента на фиг. 134а и с жълта глазура върху фрагмента на фиг. 134б. Върху обратната им страна също има следи от грубо платно.

Тези фрагменти, както се спомена вече, са намерени при разкопаването на манастира в местността Караач теке, на около 4 км северозападно от гр. Сталин³⁾. Макар че те за сега са съвсем малко, тяхното откриване в този манастир показва, че е възможно тук да е била употребена за украса на стените и рисувана керамика от преславския тип наред с живописата, за каквато споменава К. Шкорпил⁴⁾. И други материали от Караач теке свидетелствуват също за близост между този манастир и Преслав. През 1921 год. там е била намерена част от плочка от същия тип керамика (деб. 2 см) с надраскан върху нея гръцки надпис (graffito)⁵⁾, която по начина на надраскването на надписа и по формата на буквите наподобява на една керамична плочка от същия тип, намерена при Кръглата църква в Преслав⁶⁾. Осмостенните мраморни колонки с гнезда за инкустрация, намерени в църквата на манастира при Караач теке⁷⁾, са подобни на такива колонки от Кръглата църква⁸⁾ и от още някои църкви в Преслав⁹⁾. В развалините на църквата е намерена подова мозайка (opus sectile) от малки мраморни (и по-рядко глинени) плочки със същите форми и размери, каквито са намерени в Плиска и Преслав¹⁰⁾.

Фрагменти от съдове, намиращи се в музея на гр. Сталин:

Фиг. 135. Фрагмент от плътък съд (блюдо) от гр. Сталин
Fig. 135. Fragment d'un vase plat de la ville de Staline

¹⁾ Миятев, ц. с., табл. I.

²⁾ Ст. Райнов, Нашата народна керамика, Художник I, 1949, I, 94.

³⁾ М. Мирчев, Разкопките в Караач теке при гр. Сталин, ИАИ, XVII, 1950, 284—289.

⁴⁾ К. Шкорпил, Надписи от първото българско царство. Byzantinoslavica III, 1931, 2.

⁵⁾ Мирчев, ц. с., 288, обр. 237.

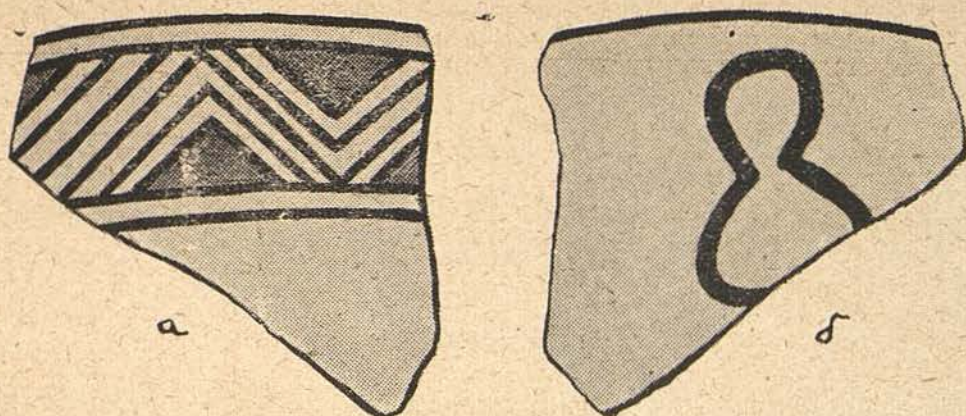
⁶⁾ Кр. Миятев, Кръглата църква в Преслав, София 1932, 116 сл., обр. 273—276; Кр. Миятев, Епиграфически материали из Преслава. Byzantinoslavica III, 1931, 398 сл., рис. 9; Ив. Гошев, Преславски керамичен фрагмент с богослужбени текстове от IX—X в., Годишник на Софийския университет, богословски факултет, кн. XI, 1933—1934.

⁷⁾ С. И. Покровски, Разкопки на „Караач теке“ при Варна. ИАИ XIV, 252, обр. 345.

⁸⁾ Миятев, Кръглата църква в Преслав, 90, обр. 161, 162.

⁹⁾ К. Шкорпил, Паметници от столица Преслав. България 1000 години. София 1927, 219, табл. XLV.

¹⁰⁾ К. Шкорпил, надписи от първото българско царство. Byzantinoslavica III, 1931, 2.

Фиг. 136. Фрагмент от плитък съд (блюдо) в музея в гр. Сталин. а — Вътрешна страна; б — Външна страна
Fig. 136. Fragment d'un vase plat du musée de la ville de Staline. а — L'intérieur; б — L'extérieur

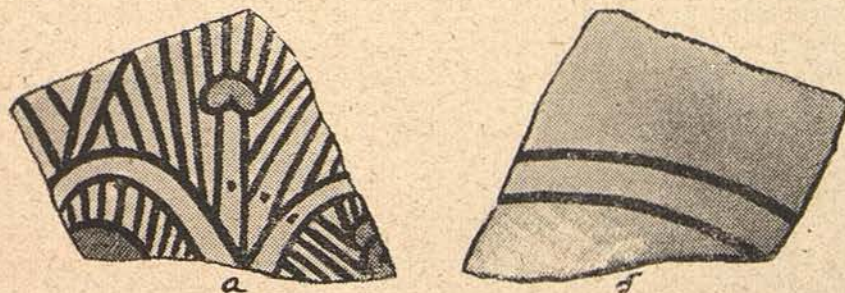
1. Част от плитък съд (блюдо), деб. 0.4 см (фиг. 135). Периферията е украсена с редуващи се пречупени под ъгъл кафяви и червени линии с фон цвета на самата глина. Подобна украса има периферията на блюдо, намерено при разкопките на манастира в местността Вълкашина на Бял бряг до Преслав¹). Върху вътрешната страна на съда се виждат части от мотиви с геометричен и растителен характер, нарисувани с кафява боя върху фона на самата глина. В инвентара на музея на гр. Сталин К. Шкорпил е отбелязал, че фрагментът е намерен при построяването на бившата земеделска банка, сега комендантство на Нар. милиция на ул. Преславска.

2. Фрагмент от плитък съд (блюдо), деб. 0.4 см. Периферията на съда е запълнена със зигзагообразен орнамент от кафяви линии, които образуват триъгълници с червена глазура (фиг. 136а). По външната страна на фрагмента се вижда украса с кафява боя (фиг. 136б). Местонахождение неизвестно.

3. Фрагмент от дълбок съд (купа), деб. 0.3 см. По външната страна на съда са изписани кафяви линии. Забелязват се и запълвания със сива и жълта глазура (фиг. 137а). По запазената част орнаментът не може точно да се определи, обаче той напомня на украсата на някои съдове и облицовъчни плочки от Преслав²). На вътрешната страна на фрагмента има само две успоредни кафяви линии (фиг. 137б). Местонахождение неизвестно.

Последните два фрагмента не са инвентаризирани и не може да се установи от где произхождат. При наличието на другите фрагменти от този тип керамика, които са намерени в гр. Сталин и околността му, най-вероятно е тези фрагменти също да произхождат от там. Не е изключена обаче възможността те да се донесени от К. Шкорпил от Преслав, когато са правени разкопките в Патлейна и Преслав³).

За сега количеството на фрагментите на рисуваната керамика от преславски тип в музея на гр. Сталин е твърде малко, за да могат да се направят никакви заключения въз основа на тях. Те са обаче достатъчни, за да покажат, че при бъдещи разкопки на средновековни обекти е необходимо да се обръща по-голямо внимание на находки от този вид, тъй като те биха могли да ни дадат известни указания за развитието и разпространението на преславската керамика изобщо и частно за връзките на средновековната Варна с центъра на българската държава. Керамичните фрагменти от Караач теке могат да хвърлят известна светлина и върху хронологията на този манастир.

Фиг. 137. Фрагмент от дълбок съд (купа) в музея гр. Сталин. а — Външна страна; б — Вътрешна страна
Fig. 137. Fragment d'une cupe du musée de la ville de Staline. а — L'extérieur; б — L'intérieur

¹) Материалите още не са обнародвани.

²) Миятев, Преславската керамика, табл. VI 9, VII 19.

³) В музеите в Пловдив и Търново се намират също няколко фрагмента от рисуваната керамика, донесени от Преслав.

CÉRAMIQUE DU TYPE DIT „DE PRES LAV“ AU MUSÉE DE LA VILLE DE STALINE (VARNA)

par

Sonia Georgieva

L'auteur publie quelques fragments de carreaux décoratifs, et de vases de la céramique peinte, dite „de Preslav“. Ces objets ont été trouvés dans la ville de Staline (Varna) et ses environs. La céramique du type de Preslav est exécutée en fine argile qui, après la cuisson, a reçu une teinte crème ou beige clair. Les contours des dessins sont passés au brun foncé, tandis que les figures elles-mêmes sont couvertes d'une glasure de couleur. On trouve des parallèles directes de cette céramique à Constantinople. Chez nous elle n'a été trouvée jusqu'à présent qu'à Preslav et dans ses environs.

Les fragments publiés qui ont été trouvés pour la première fois hors de Preslav fournissent de nouveaux renseignements sur le développement de cette céramique chez nous et prouvent l'existence de relations entre Varna et la capitale de l'Etat bulgare au moyen-âge.
